

Nógrád

Nógrád varázslatos világa

Történelmi és irodalmi emlékhelyek,
Hagyományok Nógrádban

A PROJEKT:

a *Nemzeti Tehetség Program,*

az *Emberi Erőforrások Minisztériuma,*

az *Emberi Erőforrás Támogatáskezelő,*
és az *Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet*

támogatásával valósult meg.

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

PALÓCFÖLD

- A magyar-szlovák határ menti Nógrád egyike a legkisebb területű és lélekszámú megyéknek, de a „*legnagyobb palóc*” Mikszáth Kálmán szerint

*„tündérkert se szebb tán
Kelet gyöngyei sem bájolóbbak.”*

- A Börzsöny a Cserhát a Mátra és a Karancs –Medves keretezte középhegységi, dombsági táj, erdőségeivel, sziklás csúcaival, völgy szorosaival, vadregényes várormaival.

A NÉV EREDETE

- A megye névadója Nógrád, Ispánsági vára Szent István idejében lett a királyi vármegye székhelye.
- A szlovák Novigrád szóból=Új vár a jelentése, megyénk erről kapta a nevét.

BEMUTATKOZÁS - PALÓCOK

Azok az emberek, akik Palócföldön, a palóc hagyományok szerint élnek, s magukat palócoknak tartják. Nagyon sok betelepített ember él a Palócföldön, ők saját öröklött kultúrájuk szerint élnek – attól függően, milyen erősen kötődnek ahhoz.

NÉPVISELET

- A palócság kulturális ismertetőjegyei között előkelő helyen szokás említeni a népviseletet, amely azonban már csak rendkívüli esetben kerül elő a ládafiából, illetve a hagyományörző csoportok pompáznak bennük a különböző szereplések alkalmával.
- A Palócföldön belül számos viseleti csoport (pl. bujáki, hollókői, kazári, őrhalmi, rimóci) alakult ki a nők hajviselete, főkéntök színe, díszítése, szoknyájuk száma, hossza, az ingvállak hímzése, a kötény formája, a pruszlik (ujjas kabátféle), a mell és fejkendő anyaga megkötésének módja, a férfiak kalapja, ingük hímzése, a rojtos aljú gatyá hossza, szélessége stb. alapján.
- Az öltözet falvanként és csoportonként kifejezte viselőjének korát, vagyoni állapotát, de az alkalomra is utalhatott. Jellegzetes volt az új menyecskék főkéntöje. A szőttes hímek leginkább kötényeket, tarisznyákat és törülközőket díszítették. A feketével, illetve a fehérrel varrott lyukhímzést a kék-piros, majd a több színű követte.
- A pásztortársadalom faragó, véső tudományát kampósbotok, ostor nyelek, ivóbögrék, sőtartók stb. őrzik.

PALÓC KULTÚRA

- A palóc kultúra sajátosságait jól mutatják a dalok, mesék, mondókák, balladák, köszöntők, a karikázó táncok is. Mind a palóc népdalok, mesék, mind a nógrádi summás- és bányászdalok összegyűjtésében, kiadásában nagy érdemeket szerzett az elmúlt években a salgótarjáni zeneiskola tanára, Nagy Zoltán. Idősebb Szabó István az évtizedekig Benczúrfalván alkotó Kossuth-díjas szobrászművész lényegében egész életét annak szentelte, hogy fába faragja a paraszti életforma sajátosságait, a népviselet jellegzetességeit, a bányászemberek sorsát.

- A néphagyományok, szokások szinte teljes körű ápolásában kiemelkedő szerepet tölt be Hollókő község, amely mint a kulturális világörökség része, 1992-ben az UNESCO kiállításán Párizsban is bemutatkozott egy parasztportával. Maga a település élő falumúzeumként reprezentálja a kultúra folytonosságát. Ma is lakott szép házai eleve látványosak, gyönyörű a műemlék katolikus templom, nem beszélve az idegenforgalmi célokra is felújított, kialakított építményekről (pajtakert, kovácsműhely stb.). A község hagyományörző csoportja rendszeresen mutat be helyi életképeket. Éveken át augusztus 20-án itt rendezték a Palóc Szóttés elnevezésű folklórfesztivált.

- A balassagyarmati Palóc Múzeum, mint a neve is mutatja, elsősorban néprajzi értékek tárháza. Megalapozásában, fejlesztésében nagy szerepet játszott az 1977-ben elhunyt Manga János, aki nemcsak folklórkutatóként, hanem igazgatóként is beírta nevét az intézmény történetébe. A múzeum gyűjteménye felöleli Nógrád megye teljes paraszti kultúráját. Állandó kiállítása a "Bölcsőtől a sírig" címmel 1992-től látható. Az épületet övező ligetben felállított parasztporta az első áttelepített építményekből álló szabadtéri múzeum volt Magyarországon.

SALGÓTARJÁN ÉS TERMÉSZETI KÖRNYEZETE

- Y” alakú völgyben elhelyezkedő Salgótarján kivételes szép fekvését a 729 m magas „Palóc Olimposznak” is nevezett Karancs hegység valamint a változatos domborzati és növényzetű Karancs - Medves fennsík határozza meg.
- A Karancs a miocén korú andezit vulkán.
- A rejtett vulkánosság legszebb példája /lakolit/.

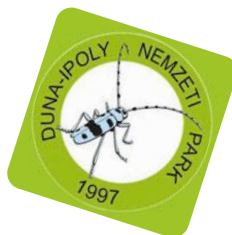

SALGÓTARJÁN

- Salgótarján sokaknak egy volt bányászváros, mások iparvárosként ismerték. Mára ez már megváltozott, társadalmi átalakulással nehéz helyzetbe került.
- Nógrád megye székhelye egyszersmind térségi központ is.
- Legismertebb látnivaló a Bányamúzeum.
- Salgótarjánban 1959-ben nyílt meg az első múzeum, előzménye az 1920-as évekre tevődik és dr. Dornay Béla nevéhez fűződik

IPOLY -IPOLY VÖLGYE

- Az Ipoly határfolyó 115 km-en Magyarország és Szlovákia határán.
- Vepor –hegységben ered. Szobnál éri el a Dunát.
- A legszeszélyesebb folyó.
- Az első világháború előtt 47 híd ívelt át a folyón.

SZÉCSÉNY

TÖRTÉNETE

- Szécsény már az őskorban egyike volt a legrégebbi ipolyvölgyi telepeknek. A Kerekdombon a csont- és kőkor emberei telepedtek meg, a Danda-Szemetjén és a Dögter mellett a bronzkor lakói, a Kőhegyén és a Strázsapart alatt telepedett a vaskor népe.
- Szécsény nevét 1219-ben említették először az oklevelekben, részben a Kacsics nemzetség birtokaként, részben pedig a nógrádi várszerkezethez tartozó helyként.

TŰZTORONY

- A szécsényi tűztorony egy barokk stílusú tűztorony, ami a 18. században épült. A helytörténeti kutatások kiderítették, hogy 1718-tól fából, majd 1820-tól kőből készült harangtorony állt itt. A mai tornyot 1893-ban építették.

KUBINYI FERENC MÚZEUM

- A mai épület elődjét, a várkastélyt a 14.század második harmadában kezdték el építeni . A török háborúk nagy pusztítást okoztak a várban. Többször gazdát cserélt . A kastély barokk átépítése Forgách Zsigmond nevéhez fűződik, ő érdeme az angol park létesítése is.1943-ban kerül báró Liphthay Bélához.
- A Kubinyi Ferenc múzeum 1973 óta működik a felújított Forgách kastélyban.

BALASSAGYARMAT

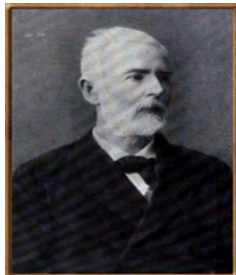
PALÓC MÚZEUM

- Hazánk északi részén lakó palóc népcsoport életéről kaphatunk képet a Palóc Múzeumban. 1891-ben Nagy Iván ösztönzésére jött létre a Nógrád- Vármegyei Múzeumi - Társulat és ugyanebben az évben Balassagyarmaton a Nógrád megyei Múzeum (ma Palóc Múzeum), amelynek hatalmas, tízezer kötetes könyvtárát is szánta. Utolsó napjaiban is egy Nógrád megyei monográfia megírása foglalkoztatta.

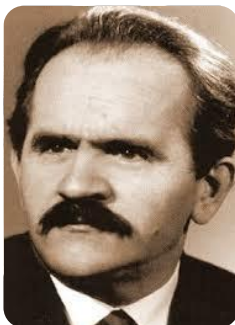

NAGY IVÁN

- Nagy Iván (Balassagyarmat, 1824. június 18. – Horpács, 1898. október 26.) az egyik legnagyobb hatású magyar genealógus, heraldikus, történész. Magyarország családjai című műve ma is alapvető forrás a családkutatók számára. A magyar genealógia fejlődését egymaga, minden segítség és támogatás nélkül mozdította előre. Elsősorban családkutató és nem elméleti genealógus volt, akárcsak a legtöbb magyar kollégája.

JOBBÁGY KÁROLY

HOLLÓKŐ VÁRA ÉS HOLLÓKŐ CÍMERE

- Hollókő a XIII. századig nyúlik vissza a tatárjárásig. A falu története egy legendához kapcsolódik. Kacsics András a XII. századtól ténylegesen a Kacsics nemzetség tagjai voltak ezen a területen a földesurak elrabolta és épülő várába zárta a szomszédos földesúr szépséges asszonyát. Az asszony dajkája azonban „boszorkány” volt, és szövetezett az ördöggel, akit rávett, hogy fiait változtassa hollóvá. Az ördögfiak az erődítményt körül kőre lebontva kiszabadították az asszonyt, majd becsületükre legyen mondva – nem szórták szerteszét a köveket, hanem egy közeli sziklán új várat raktak belőlük. Ez a vár lett Hollókő.

ÓFALU

- Hollókő a térséget jellemző, egyutcás falutípust képvisel. Hollókő jellegzetessége a nagy családok, nekik egy házuk volt, ha bővült a család a ház mögé új házat építettek. Egy „szigeten” volt egy templom melyet 1899-ben építettek.

NÉPVISELET

- Kenderből szőtt vászonnal varrták viseleteik jelentős részét, az ágyneműt, az asztalterítőt, törülközőt, a tarisznyát. Erre a gazdasági kényszerűség is rávitte a palóc asszonyokat.

CSESZTVE

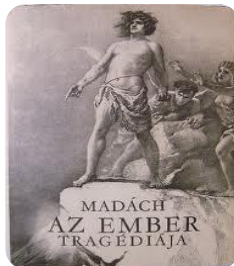
- 1844 decemberétől 1853 szeptemberéig Csesztvén élt Madách Imre. Itt születtek meg gyermekei. Madách ebben az időszakban tevékeny részese volt Nógrád politikai életének.

MADÁCH IMRE

- 1823. január 21-én született a Nógrád megyei Alsósztrégován vagyonos középnemesi családban. Édesanyja, Majthényi Anna előkelő lány volt, hozomány a csesztvei kúria és birtok volt. Apját 14 éves korában elveszti, ezután anyja irányítja a birtokot. Négy testvére volt (két fiú, két lány). Magántanuló, vizsgáit a váci piarista gimnáziumban tette le. Pestre került, a jogi kar hallgatója. 1840-ben Pesten megjelent első verseskötete Lantvirágok címmel. 1840-ben visszatér szülővárosába, ahol magánúton készült további jogi vizsgákra. 1841-ben befejezte egyetemi tanulmányait. Egy év múlva megszerezte ügyvédi képesítését. Balassagyarmaton joggyakornok lett, majd kinevezték aljegyzőnek. Később szívbaja miatt le kellett mondania az aljegyzőségről, de továbbra is jelentek meg cikkei a Pesti Hírlapban. 16 évesen írta az első drámáját és Az ember tragédiája előtt már hat tragédiája és egy szatirikus vígjátéka volt készen. Egyik sem volt jelentős alkotás. 1845-ben feleségül veszi Fráter Erzsébetet. Házasságuk kudarcba fullad, 1854-ben elválnak. Az ember tragédiája című művét 1859-60-ig írta, majd 1862-ben jelent meg. Ez az időszak írói sikereinek időszaka, ekkor írja három főművét: A civilizátort (1859), Az ember tragédiáját (1859-1860) és a Mózeszt (1860-1861).

AZ EMBER TRAGÉDIÁJA

- A magyar irodalom és drámaírás kiemelkedő műve.
- A tragédia a kiegyezés évtizedének jellemző nemzeti témán felülemelkedő, főszereplőként az emberiséget szerepeltető ún. emberiség-költemény.
- Közvetlen műfaji előzménye Goethe Faustja.

HORPÁCS

- Mikszáth –kúria
- 1906-ban épült eklektikus, görögös neoklasszicista stílusban. Ebben található a Mikszáth emlékmúzeum

MIKSZÁTH KÁLMÁN

- Mikszáth Kálmán (1847-1910)
- 1847. január 6.-án született Szklabonyán Nógrád megyében kishemesi családban. Közép iskoláit a rimaszombati református gimnáziumban kezdte majd Selmecen folytatta. Győrbe ment jogot tanulni. Két év után hazatért Balassagyarmatra és tiszteletbeli esküdtnek szegődött el Mauks Mátyás főszolgabíró mellé. Feleségül vette főnöke idősebb lányát Mauks Ilonát. Vagyon és pénz hiánya miatt kellett elválniuk. A Szegedi Naplónál helyezkedett el 1878. őszén. Életében és írói munkásságában is fordulatot jelent az itt eltöltött 3 év. 1881-től újra Pesten élt és a népszerű Pesti Hírlap munkatársa lett. Az irodalmi életbe a Tóth Atyafiak és a Jó Palócok (1882) című novellás kötetével robbant be. 1882 december 31-én újra feleségül vette Mauks Ilonát. Regényeket politikai cikkeket szatírákat írt amelyekben humoros formában fogalmazta meg a fél feudális Magyarország kritikáját. Az elismerés jeleket tagja lett a Petőfi és a Kisfaludy Társaságnak majd a Magyar Tudományos Akadémia is tagjai sorába választották. A 90-es évek derekára belefáradt az egyre élesebb politikai küzdelmekbe és vidéki csendre nyugalomra vágyott. 1904-ben megvette a drégelyi várom alatt elterülő 14 holdas horpácsi birtokot egy szép kúriával. Utolsó nagy regényét a Fekete várost, már állandó asztma és gége hurut közben írta. 1909-ben súlyos tüdőgyulladásból gyógyult fel. A Kisfaludy Társaság elhatározta, hogy Mikszáth 40 éves írói munkásságának megünneplését 1910. május 16-án a fővárosi Vigadóban rendezték ahol a Szent István-rend kis keresztjével tüntették ki.

PÁSZTÓ

- Pásztó városa Nógrád megyében található. Az évszázadok során főleg kereskedelemmel foglalkozó mezővárosként vált ismertté. A mezővárosokra jellemző a szinte faluként működő városok.

TÖRTÉNETE

- A kedvező természeti, földrajzi adottságok hamar alkalmassá tették a vidéket emberi megtelepedésre
- Tartózkodott itt: Árpád fejedelem, Szent László király nővére, V. István, Mátyás király. Pásztóhoz tartoztak az 1900-as évek elején a következő telepek is: Alsóhuta, Felsőhuta, (azelőtt Almássy-huta), Fiskalitás huta, Ötházhuta, továbbá Békástó és Kalandja telepek. Pásztót 1984. január 1-jén nyilvánították várossá.

RAJECZKY BENJÁMIN

- Rajeczky Benjámín (eredeti nevén Rajeczky Ferenc) 1901.11.1-én Egerben született. Gyermekkorát Egerben, majd Pásztóra költözött, és élete nagy itt töltötte. Ciszterci szerzetes, zenetörténész, népzene kutató, egyházzeneész, zenepedagógus, a zenetudományok doktora volt. A Liszt Ferenc Zenetudományi Akadémia és a Nemzetközi Népzenei Tanács tagja a zenetudományok doktora volt. A Magyar zenét, a gregorián, és Magyar népzeneét kutatta. 1989.07.01-én hunyt el.

A PROJEKT:

a *Nemzeti Tehetség Program,*

az *Emberi Erőforrások Minisztériuma,*

az *Emberi Erőforrás Támogatáskezelő,*
és az *Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet*

támogatásával valósult meg.

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

KÉSZÍTETTE:

- Népismeret szakkör (5-6. osztály)
Vezető pedagógus: Alberti Zsolt
- Népismeret szakkör (7-8. osztály)
Vezető pedagógus: Berze Marianna
- Környezet- és természetvédelmi szakkör (5-7. osztály)
Vezető pedagógus: Baksa Róbertné

